

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/21556,Wydawnictwo-Przedswit.html>
2023-03-25, 21:04

Wydawnictwo Przedświt

Wydawnictwo Przedświt, funkcjonująca w Warszawie 1982–1989 podziemna oficyna wydawnicza o profilu literackim, utworzona z inicjatywy Wacława Holewińskiego, Pawła Zapaśnika i Jarosława Markiewicza; pracami kierowali W. Holewiński i J. Markiewicz, którzy decydowali o polityce wydawniczej, wysokości nakł., nawiązywali kontakt z autorami, tłumaczami, organizowali środki niezbędne do działalności.

Nazwa wydawnictwa nawiązywała do pisma polskich socjalistów ukazującego się 1881–1920; od 1983 używano logo z symbolem koguta.

Przedświt wydawał gł. literaturę piękną i poezję, pojawiały się także pozycje poświęcone tematyce historycznej i publicystyka polityczna. XII 1982 debiut broszurą Claire Sterling *Kto chciał zabić papieża?*.

W ramach działającej wewnątrz Przedświtu Warszawskiej Niezależnej Oficyny Poetów i Malarzy wydawano tomiki wierszy, m.in. Stanisława Esden-Tempskiego *Organy Rosji pracują nocą* (1984), Tomasza Jastruna *Czas pamięci i zapomnienia* (1985), *Na skrzyżowaniu Azji i Europy* (1983), Anki Kowalskiej *Racja stanu* (1985), Piotra Mitznera *Podróż do ruchomego celu* (1985), Wacława Oszejcy (ps. Jakub Nadbystrzycki) *List ze strajku* (1983), Antoniego Pawlaka *Zmierzch i grypsy* (1984), Kamila Sipowicza *Tajemnicze dzieje pierwiastków* (1983), Piotra Szewca *Świadectwo* (1983), Jerzego Zagórskiego *Nie mruźmy powiek* (1985), Jarosława Marka Rymkiewicza *Mogiła Ordona* (1985) czy Barbary Sadowskiej *Wiersze ostatnie* (1986). W ramach serii Biblioteki Krytycznej ukazały się *Drogowskazy. Zbiór rozpraw o inteligencji rosyjskiej* (1986). Publikowano także tłumaczenia zagranicznych twórców, m.in. Milana Kundery *Księga śmiechu i zapomnienia* (1984), Martina Harnička

Mięso (1984), Sándora Kopácsiego *W imieniu klasy robotniczej* (1988). Przedświt wydał cieszące się popularnością w drugim obiegu opracowania Teresy Torańskiej *Konspira* (1984) oraz *Oni* (1985) i zbiór relacji pod red. Zbigniewa Gluzy (ps. Andrzej Szański) *Polityczni. Więźniowie polityczni w Polsce lat 1981–1986* (1986).

Drukowano także pisma podziemne: „Jaruzelę”, „Kartę”, „Kulturę Niezależną”, „Wezwanie”, „Ziarno”.

Większość pozycji drukowano na tzw. dojsciach, gł. w drukarniach Instytutu Matki i Dziecka oraz Zarządu Głównego ZMS w Warszawie. 1982–1989 wydano ponad 160 tytułów, w nakł. 2000–8000 egz., w większości po raz pierwszy. Współpraca z innymi wydawnictwami podziemnymi przy seriach wydawniczych: [Archiwum](#) „Solidarności”, Zeszyty Edukacji Narodowej. Wydawnictwa Przedświtu miały ogólnopolski zasięg. Wydawnictwo tworzyli także: Tomasz Dolecki (organizacja kolportażu), Krzysztof Siemieński, Wiesław Bieliński, Bogusław Porowski, Tomasz Kwiatkowski, Jerzy Ignatowski, Maria Ostrowska, Wojciech Szczygłowski; za kontakt z grafikami projektującymi okładki książek odpowiadał Jerzy Brukwicki. Przedstawicielami wydawnictwa na Zachodzie byli Andrzej Więckowski (1987) i Wojciech Drozdek (1988–1989). 1985–1989 Przedświt współtworzył Fundusz Wydawnictw Niezależnych, od 1988 w jego ramach odpowiadał za pomoc podziemnym wydawnictwom działającym w Lublinie. 17–22 V 1989 W. Holewiński reprezentował wydawnictwo podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie; 1 VI 1989 wycofał się z podziemnej działalności; w 1989 w wyniku konfliktu personalnego Przedświt został podzielony na dwa wydawnictwa: W. i Ewa Holewińscy używali logo z promieniami słonecznymi (zarejestrowali wydawnictwo 1 IX 1989), J. Markiewicz logo z kogutem.

Represje za działalność w Przedświcie spotkały następujące osoby: 31 V 1984 w trakcie transportu matryc drukarskich zatrzymany przez MO został W. Holewiński, nast. przebywał w AŚ przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, 6 VIII 1984 na mocy amnestii postępowanie umorzono; 17 I 1985 zatrzymano B. Porowskiego, 9 V 1985 skazano go na 5 mies. pozbawienia

wolności; 17 VI 1985 przeprowadzono rewizję, nast. zatrzymano Annę Dolecką i T. Doleckiego, 9 XI 1985 zwolnieni, 16 XII 1985 na mocy amnestii postępowanie umorzono. XI 1988 SB przeprowadziła rewizje u 6 osób związanych z wydawnictwem, zatrzymano wówczas J. Rymkiewicza, T. Doleckiego, M. Porębowicza i Ewę Heynar-Skowrońską.

Przedświt był rozpracowywany najprawdopodobniej przez Wydz. III-2 SUSW, którego figurantem był W. Holewiński (SOR krypt. Daniel, zakończona 23 IX 1989). SB w toku prowadzonej inwigilacji zarekwirowała 3 nakł. książek, ok. 10 ton papieru, kserograf, gilotynę, a w 1988 samochód J. Markiewicza. Łączne straty poniesione w wyniku działań MO i SB szefowie wydawnictwa szacowali na ok. 6 tys. dolarów.

Grzegorz Wolk

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)